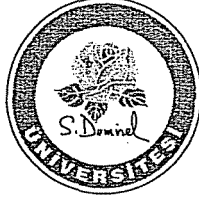

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

IV. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

19-20 NİSAN 2001
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 10

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 4

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-46-8

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2002

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSIYETİNİN VE DAVRANIŞLARININ KUR'ÂN'A UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr.A.Hümeýra ASLANTÜRK*

Peygamberin yaşama tarzı ve ahlâkî seviyesi, tebliğ ettiği dinin kabulü ve yayılması bakımından önemlidir. Aksi takdirde, şahsiyet özellikleri açısından kendi toplumu arasında beğenilmeyen bir kimsenin ilâhî mesaja muhatap olması halinde ortaya çıkacak karışıklık telâfi edilemez. Doğruluğu emreden bir yalancı, peygamber de olsa aynı özelliğini devam ettirecektir. Çünkü insan kendi tıyneti doğrultusunda bir ahlâka sahip olur, edindiği bilgi ve beceriler onun tabii özelliklerini değiştiremez.

Hız. Muhammed'in peygamber olmadan evvel sahip olduğu bir takım güzel hasletlerle, peygamberliği süresince tebliğ edip şahsında örneklendirdiği hasletler arasında herhangi bir tezat görülmemektedir. Bu da O'nun ahlâkının Kur'ân'ın işaret ettiği ahlâka uygunluğu anlamını taşımaktadır. Başka bir deyişle; Allah, Kur'ân'daki emir ve yasaklarıyla insan fitratının güzel kabul ettiği, aklın hoş gördüğü ahlâk sistemini oluştururken, Hız.Muhammed'in ahlâkını da bu sistemin mücessem bir örneği kabul etmiştir.

Meselâ; çevresinde dürüstlüğü, doğru sözlülüğü ve sözünde durmasıyla şöhret bulduğu için daha peygamber olmadan kendisine "Muhammedü'l-Emîn"² denilmiştir. Peygamberliği sırasında da; İslâm'ın evrensel bir mesajı olarak O'nun şahsında bütün insanlara "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol"³ buyruğunun gelmesi herhalde bir tesadüf değildir. Hız.Muhammed'in yalnız peygamberliğinin değil insanlığının da fitrî mükemmelliğe sahip olması, O'nun Kur'ân'daki "Üsve-i Hasene"⁴ tavsifine ne kadar lâıyk olduğunun apaçık bir ifadesidir.

* SDÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

² Taberî, İbn Cerîr, *Târîhu'r-Rüsûl ve'l-Mülûk*, Dâru'l-Maârif, Kahire, ts., 2/251.

³ Hud, 11/112; Şura,42/15.

⁴ Ahzap, 33/21.

Önce “insan” olmanın önemini her geçen gün daha iyi kavradığımız çağımızda, Hz.Muhammed’in önce insan sonra peygamber olduğu gerçeğine bir kere daha eğilmek gerekir. Eğer İslâm’ı ve İslâm Peygamberi’ni belli zaman ve kültürlerin tekeline mahkum etmek istemiyorsak, artık O’nun öğretisindeki çağlar üstü evrensel nükteyi anlamak zorundayız. Zira; iyi bir müslüman olabilmek için hiç şüphesiz önce iyi bir insan olmak şarttır. İyi insan olmak için ise bir modele ihtiyaç vardır. Öyle ki, model ile model alan arasında uygulama imkânsızlığı veya hayata geçirme uçurumları bulunmamalıdır.

İdeal şahsiyetin oluşumunda model insan olarak Hz.Muhammed’in gösterilmesi; O’nun şahsiyet özelliklerinin evrensel boyutlarda bulunmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü, model insanın şahsiyet prensipleri,geleneksel kültürlerden daha genel ve daha geniş bir perspektifte değerlendirilebilmelidir. Başka bir deyişle; böyle bir insan, zaman ve zemine göre değeri değişmeyen, farklı idrak ve anlayışlarca da vazgeçilmez kabul edilen esaslarla örtüşen bir şahsiyete sahip olmalıdır. Bu da, hangi din ve inanca mensup olursa olsun Allah’a kul olma noktasında eşit olan bütün insanlar için önce “insan” olmanın zarûretini ortaya koymaktadır.

İnsan, yaratılışı itibarıyla “ahsen-i takvîm”likten “esfel-i sâfiliyn”e kadarki bütün derece ve derekelere bulunabilme imkânına sahiptir. Nefis sınırsız bir sorumsuzluk ve başıboşlukla, sorumluluğun bilincinde olma arasında gider gelir. Ve hayatın gayesi nefsin tanınması ile başlar. Nefiste potansiyel olarak bulunan iyiyi ve kötüyü yapabilme gücünün nelere kâdir olabileceği önceden bilindiği takdirde, hangi hasletin geliştirilip hangisinin törpülenmesi gerektiğine de karar verilebilir. Zira şahsiyet; fitrî olan özelliklerin terbiye ile şekillenerek itiyat haline getirilmesi ya da kişinin verâseten getirdiği bir takım potansiyel özelliklerin çevreden aldığı şekille bütünleşmesidir.

Ulvî ve insânî güçleri geliştirerek yüce şahsiyete ermenin yolu, aklî melekeleri harekete geçirerek mukayese ve muhakeme yapabilmekten geçer. Ferdin ve toplumun huzuru insan hayatının gayesiyle yakından ilgilidir. Sevgi, adalet ve fazilete ulaşmak, insanın nefsindeki ilkel istekleri aşarak yaratılış hedefini anlamasıyla olabilir.

İnsanlar ancak nefis terbiyesiyle şahsiyette dengeye ulaşabilir. İfrat ve tefrit dediğimiz aşırı uçların tam ortasında, bütün hareket ve düşüncelerinde dengeyi, itidali koruyan insan; hem sosyal münasebetlerinde ülfete erecek, hem de şahsiyet terbiyesinin nihâî hedefi olan muhabbetullahı kavuşacaktır. İşte böyle bir hedef için modele ihtiyaç vardır ki, o modeline de şahsiyette kemalin sembolü olması gerekir. Bu yüzden Hz.Muhammed’in

sadece kendisine inananlara değil bütün insanlığa nümûne-i imtisâl teşkil ettiğini itiraf etmekte gecikmemeliyiz. Bu tesbitin hakkını teslim eden Alphonse de Lamartine'nin şu cümlelerine kulak veriniz:

“Şayet gayenin büyüklüğü, vasıtaların küçüklüğü ve neticenin azameti insan dehâsının üç ölçüsü olursa , modern tarihin herhangi bir büyük şahsiyetini Muhammed ise mukayeseye kim cüret edebilir...”

“Beşer büyüklüğünün ölçüldüğü bütün mikyaslarla hangi insan daha büyüktür?..”⁵ .

Şahsiyetin gelişmesi ve eğitilmesi açısından bakıldığında peygamberlerin yüce şahsiyetleriyle, çevrelerindeki farklı seviyelerdeki şahsiyetleri, buldukları noktadan daima bir üst kademeye çekebilme hasletine sahip oldukları görülür. Hz.Muhammed'in henüz vahiy almadan önce, bu özelliklerle mücehhez olarak kavmi arasında uzun bur süre geçirdiğini yeniden dikkatinize sunmak istiyorum.

Biraz evvel şahsiyeti tanımlarken; “fitrî özelliklerin terbiye ile şekillenerek itiyad haline getirilmesidir,” demiştik. Davranış ise, kişinin bu itiyadını toplum içerisindeki rolüne uygun olarak yansıttığından ibarettir. Hz.Muhammed peygamber olmasa da üstün bir şahsiyete sahipti. Tarihî vesikalar bu kanaatimizi doğrulayan örneklerle doludur. Bazılarının iddia ettiği gibi O, peygamber olmadan önce sıradan, basit hatta bir takım bayağı hallerde bulunan bir insan değildi. Kendisine vahiyle dürüstlük emredilmese de dürüsttü, iffetliydi, merhametleydi, iyilikseverdi, yalan söylemez, sözünü yerine getirirdi. Allah tarafından emredilmeden evvel de kadınlara karşı nazik ve anlayışlı, bütün çocuklara şefkâtliydi. Şahsında ortaya koyduğu bu evrensel değerler, Kur'ân'ın O'nu diğer insanlara misâl göstermesine sebep olmuştur.

İlâhî vahye mazhar oluşunun, O'nun vahyi tebliğ ve tebyin etmede olduğu kadar, şahsiyetini de doruklara yükselttiği inkar edilemez. Ancak, kendisinde hiçbir şahsî güzellik bulunmayan birisinin vahiyle şahsiyet kazanmasını kabul edecek olursak, yüce şahsiyete ermek için herbirimize vahiy gelmesini beklemeye mahkum oluruz. Halbuki; örnek alınacak insanla örnek alan arasındaki potansiyel nefis gücü, irâdî tercih kapasitesi, mukayese ve muhakeme etme yeteneği gibi ortak şahsî özellikler sebebiyle, karakter yapısını yükseltme çabalarındaki tembel davranmada hiç kimsenin mazereti olamaz. “O bir peygamberdi, O nerede, biz nerede!..” şeklindeki itiraz ve kaçamaklara fırsat verilemez. Çünkü Hz.Muhammed; önce bir takım ahlâk kurallarını geliştirip onları sistemleştirdikten sonra bunu söylemeye

⁵ Alphonse de Lamartine, *Histoire de la Turquie*, I/276,280.

başlamamıştır ki! Zaten yaşamakta olduğu güzel ahlâkını Kur'ân'ın onaylaması neticesinde kelimelere dökerek tavsiyelerde bulunmuştur. Bu da O'nun gerek insan gerekse peygamber olarak kabul görüp sevilmesine vesile olmuştur.

Gazâlî'nin dediği gibi; "Lisân-ı hâl ile söylemek, sözle söylemekten daha fasihtir; insanın tabiatı sözlere uymaktan ziyade amellerde müşâhedeyle daha meyillidir"⁶. Ne var ki, asırlardan beri bazı müslümanların örnek almakla taklid etmeyi birbirinden ayıramadığını görüyoruz. Bunun sebebi, bilgisizlikleri ve kolayı tercih etmeleridir. Oysa Peygambere duyulan sevgide kör âşık pozisyonundan kurtulmak; O'nun hayatını, şahsiyetini, temel prensiplerini bir takım hurâfe ve safsatalarla süslenmiş hikayelerden âzâde, gerçek hüviyetiyle tanıyıp anlamak şart. Aksi takdirde taklidden öte gidemeyen, sûretten sûrete intikâl edemeyen bir anlayışla Hz.Muhammed'e değil Ebû Cehl'e benzeme ihtimali daha yüksektir. Burada kasdettiğimiz kesinlikle O'nun sevgisiyle coşmayı red anlamında değildir. Ama, bir yanda şuursuz davranışlarla Peygamberi inciten tavırlar içindeyken, adı anıldığında dövünmenin hiçbir anlamı yoktur. Çünkü, gerçek sevgi sorumluluk ister. Örnek almanın doğru yolu ağlayarak değil anlayarak sevmekten geçer.

Hz.Muhammed'in örnek alınması açısından kayda değer bir mesele de O'nun ahlâk sistemindeki ruh ve metoddur. Hz.Peygamberin ahlâkî davranışlarında ve getirdiği dinin temelinde iman, amel ve bilinçli takip önemlidir. İncanın en belirgin ifadesi olan bilinçli hareket için ise niyette samimiyet şarttır. Bütün dinlerde insanlığın varlık bedeli, şahsiyetini yüceltme ve aydınlatma sorumluluğudur. Bu yüzden takvâ denilen değer, kişinin yaratıcısına ve yaratılanlara karşı sorumluluk bilincinde olması ile eşdeğer görülmektedir. İslâm ahlâkında madde ve mânâyı, biri diğeri ile aksamayacak surette tertip ve tanzim edilip ahenk içinde tutulması dikkati çekmektedir. Çünkü; fertlerin nefislerindeki ortak noktalar kadar rûhî durumlarında da çeşitlilik vardır. Öyleyse, insan hayatının bütün yönlerini ve mümkün olduğu kadar fazla insanı hedef alan bir din ve ahlâk sistemi, insanın madde ve mânâsını tatmin etmeli, istisnâî insan yerine vasat insanı nazar-ı itibara almalıdır.

M.Hamîdullah; Hz.Muhammed'e isnad edilen "Bana dünyanızdan kadınlar ve güzel kokular sevdirildi; benim gözümün nûru ise namazdır"⁷ hadisini değerlendirirken şöyle diyor:

⁶ Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *Bidâyetü'l-Hidâye*, Mısır, ts., s.5.

⁷ Neseî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *Sünenü'n-Neseî*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, 28/2; İbn Hanbel, *Müsned*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, III/128, 285.

“Bu hadis, İslâm Peygamberinin şahsiyetinin karakteristiğidir. Hadis, bir taraftan ruh ve vücudu içine alıyor ve insanın sahip olduğu bütün meziyetleri ahenkleştiriyor; diğer taraftan Hz.Muhammed’in ümmetinden herhangi bir kimse için fiilî misâl vermek endişesinde olduğunu ispat ediyor. Öyle görünüyor ki, O bir peygamberin, bütün ümmetine insanüstü vazifeler yüklenmemesi gerektiği kanaatindeydi...”

“Diğer bir tabirle O, vasat bir insan için –ister içtimâî ister mânevî sahada- zarûrî olan en az külfeti şart koşmuş, fert istediği ve yapabileceği takdirde, bu asgarîyi aşma gayretinde onu serbest bırakmıştır”.

“...Şayet Hz.Muhammed, dünyada hoşça giden herşeyi hakir göyerek bir melek gibi yaşasaydı, bu emir ölü bir yazı olmaktan ileri gidemezdi”⁸.

Bu açıdan ele aldığımızda, Hz.Peygamberin, kendisine farklı zamanlarda sorulan aynı meâldeki soruları farklı tavsiyelerde cevaplamış olmasının sebebi daha kolay anlaşılmalıdır. Her insanın dîni algılama ve uygulama gücü aynı değildir. İnsanlara akıllarının anlayabileceği, güçlerinin yeteceği amelleri tavsiye etmiştir. Kesin çizgiler taşıyan katı kurallar, insan tabiatını zorlayarak nefret ettirmekten başka işe yaramaz. Bu da ideal şahsiyetin, model insanın yapmaması gerekendir. O’na yöneltilen “Allah katında hangi amel daha makbuldür?” şeklindeki soruları; soran kişinin şahsî özelliğini, o andaki psiko-sosyal durumunu, bilgi seviyesini ve tecrübî potansiyelini göz önünde bulundurarak cevaplamıştır. Bu farklı cevaplar; hem dinin uygulanması sırasında insan olma özelliğimizin ön planda tutulması gerçeğini, hem de dînî hayatın insana nefes aldırmayan bunaltıcı bir kurallar manzumesi olmadığını ortaya koymaktadır.

Tebliğin bu bölümünde; O’nun insan olma vasfıyla bize bıraktığı doğal özellikleri, bunların tarihî hakikatlerle örtüşmesi ve bu özelliklerin Kur’ân-ı Kerim tarafından onaylanıp Hz.Muhammed’in şahsında sembolleşerek insanlığa sunulmasının örneklerinden bir kaçını sunacağız. “Bir kaçını” diyoruz, çünkü her adımında ışık saçan bir kıymetin hayatındaki her an.yepyeni, güzel ve etkileyici örneklerle doludur.

Üstün şahsiyet olmanın en belirgin ve temel göstergesi doğruluktur. Dürüst olan iffetli, iffetli olan müttakî, müttakî olan mü’min olabildiğine göre; O’nun “Mü’min yalan söylemez”⁹ derken yalansız olması kaçınılmazdı. O’nun risaletini ve tebliğini kabul etmemekte direnen Kureyş

⁸ M.Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Çev. M.Said Mutlu, Salih Tuğ, İrfan Yay., İstanbul, 1969, II/9.

⁹ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, Kelâm, 19.

müşrikleri bile Hz. Muhammed'in doğruluğundan şüpheye düşmediler. Nitekim en azılı düşmanı olan Ebû Cehil'in "Aslında biz seni yalanlamıyoruz. Ancak senin getirdiğin şeyi yalanlıyoruz",¹⁰ demesi üzerine; "Gerçekte onlar seni yalanlamıyorlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar"¹¹, âyeti inmiştir.

Yine müşriklerden Ahnes b. Şerik'in Bedir yolunda Ebû Cehil'e; "Ey Ebu'l-Hakem, şurada ikimizden başka bizi işiten hiç kimse yok. Bana Muhammed hakkındaki kanaatini söyle; o doğru sözlü müdür, yoksa yalancı mıdır?" sorusuna Ebû Cehil:

"Allah'a yemin ederim ki, Muhammed kesinlikle doğru sözlüdür, asla yalan söylememiştir!" cevabını vermişti¹².

Bu hususta dikkati çeken diğer bir örnek de; Peygamberimizin kendisine mektup yazarak İslâm'ı tebliğ ettiği Roma İmparatoru Hirakl'in, Hz. Muhammed hakkında, Ebû Süfyan'la konuştuktan sonra verdiği tarihî cevaptır. Hirakl, Ebû Süfyan'ı çağırarak kendisinden Hz. Muhammed'le ilgili bilgiler almış ve bazı sorular sormuştu. Bu sorulardan biri de O'nun peygamberlik iddiasından önce yalan söyleyip söylemediği idi. Konuşmanın bu kısmı şu şekildeydi:

-“Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?”

-“Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık”.

-“Peki, size neyi emrediyor?”

-“Bize; ‘Yalnız Allah'a ibadet ediniz, hiçbir şeyi O'na ortak koşmayınız, dedelerinizin ibadet ettiğini terk ediniz’, diyor”. “Bize namazı, zekatı, doğruluğu, iffetli olmayı ve akrabalık bağlarını kesmemeyi emrediyor”, diye cevap verdi. O zaman Hirakl:

-“Bir insanın bunca zaman insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez!”¹³.

¹⁰ Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, Tefsir Sûre 6/1; Suyûtî, Celâleddin Abdurrahman, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Dâru İbn Zeydûn, Beyrut, ts., s. 123; Vâhidî, Ebu'l-Hasan ali b. Ahmed en-Nisâbü'rî, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Dâru'l-İslah, Suud, 1991, s. 216.

¹¹ En'âm, 6/33.

¹² M. Asım Köksal, *Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, Şâmil yay., İstanbul, ts., 11/437.

¹³ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, Bed'ü'l-Vahy, 6; Cihad, 102.

Kureyş'in en şöhretli kabile başkanlarının bile evlenme teklifini reddeden, fakat, O'nun ahlâk ve şahsiyetine hayranlığı sebebiyle bizzat kendisi teklif ederek Hz.Muhammed'le evlenen Hz. Hatice'¹⁴nin, ilk vahy geldiğinde efendimize söyledikleri O'nun gerek dürüstlük gerekse mükemmel bir şahsiyette bulunması beklenen hasletlerle donanmış olduğunun açık delilidir:

-“Ya Muhammed! Senin hiçbir korku ve endişe duymana gerek yok, sakın üzülme! Allah senin gibi bir kulunu utandırmaz. Ben biliyorum ki; sen sözün doğrusunu söylersin, emanete riayet edersin, akrabalarınla ilgilenirsin, fakirlere yardım edersin, gariplere evinin kapısını açıp onları misafir edersin, felakete uğrayan halka yardım edersin. Sebat et! Allah'a yemin ederim ki, ben senin bu ümmetin peygamberi olacağını ümid ederim”¹⁵.

Doğruluğunu kendi ifadeleriyle de vurgulayan Hz.Rasulullah; “Ben şaka yaparım, ama gerçekten başkasını söylemem”¹⁶ demiştir.

Bir defasında da; kendisinden her duyduğunu yazmak isteyen Abdullah b. Amr'a cevaben, parmağıyla ağzına işaret ederek: “Yaz, Allah'a yemin ederim ki, buradan hak sözden başkası çıkmaz!” buyurmuştur¹⁷.

O'nun doğruluğunun en kıymetli şahidi ise Yüce Allah'ın şu âyetleridir:

“Eğer O, bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette O'nu kuvvetle yakalar, sonra da can damarını koparırdık. Sizden hiç kimse de buna mâni olamazdı”¹⁸.

“De ki: Eğer Allah dileseydi ben Kur'ân'ı size okuyamazdım, hiçbir surette de size onu bildirmezdi. Bilirsiniz ki, daha önce, bir ömür boyu aranızda yaşadım (böyle bir iddiada bulunmadım). Aklınızı kullanıp bunu anlamaz mısınız?”¹⁹. Hak Teala; O'nun doğruluğunu bu şekilde tescil etmesine rağmen niçin yine de;

¹⁴ İbn Hişâm, Cemâleddin Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Neşr. Mustafa es-Seka, Mısır, ts., 1/188.

¹⁵ İbn Hişâm, a.g.e., 1/249; Taberî, a.g.e., 2/205.

¹⁶ Tirmizî, *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*, Hıms, 1968, s. 120.

¹⁷ Ebû Davud, *es-Sicistânî, Sünen-i Ebî Davud*, Çağrı yay., İstanbul, 1981, İlm, 3; İbn Hanbel, a.g.e., 2/162.

¹⁸ Hâkka, 69/44-47.

¹⁹ Yunus, 15/16.

“...Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!”²⁰ diyerek doğru olmasını istemektedir!

Çünkü; insanlığa model olanın insanlığı mükemmel olmakla kalmamalı, kendisine tâbî olanları da mükemmelliğe taşımalıdır. Bu da kıl kadar şaşmayan bir dürüstlikle mümkün olabilir.

Örnek vermenin müşahhas hâlini yaşayışıyla ortaya koyan Hz.Muhammed, bunu tavsiyeleriyle de desteklemiş, insanlığa doğru ile yalanın seyir ve hedef çizgisini göstererek şöyle buyurmuştur:

“Doğruluk, insanın içinde huzur ve emniyet hissi hâsıl eder. Yalansa, iç burkuntusu ve bulantıdır”²¹.

“Doğruluktan ayrılmayınız. Doğruluk sizi iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi doğru olur ve daima doğruyu araştırırsa, Allah katında siddıklardan yazılır. Yalandan sakınınız. Yalan insanı kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi durmadan yalan söyler ve yalanı araştırırsa, Allah katında yalancılardan yazılır”²².

Dürüst ve iffetli bir şahsiyet için ilk basamağın yalandan uzak durmak olduğunu sözleriyle, davranışıyla ve tebliğ ettiği dinin düsturlarıyla belgeleyen Hz.Muhammed, şahsiyet eğitimindeki ikinci sırayı sözünde durma ve emanete ihanet etmeme olarak göstermiş ve şöyle demiştir:

“Münafığın alâmeti üçtür. Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman yerine getirmez, kendisine bir şey emanet edildiği zaman ona hıyanet eder”²³. Burada anlaşılması gereken sadece, şahsiyet bozukluğu taşıyan ikiyüzlü insanların teşhisi değil; samîmî mü’minin şahsiyet oluşumundaki vazgeçilmez prensiplerin mefhûm-i muhâlifile daha veciz bir tarzda gözler önüne serilmesi gerçeğidir. Diğer bir ifadeyle; sanki efendimiz insanlığa seslenerek; “Mü’minim! diyorsanız, işte şu, şu hasletlerden kendinizi koruyunuz” demektedir. Çünkü mü’min inanan ve inanılan kimsedir. Yaradıcısına güvenen ve yaradılanın kendisine güvenebileceği kimsedir. Seven ve sevilen kimsedir. Dilinden ve elinden başkasının emin olduğu kimsedir.

²⁰ Şûrâ, 42/15.

²¹ Tirmizî, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Kıyâme, 60; İbn Hanbel, a.g.e., 1/200.

²² Buhârî, a.g.e., Birr, 105.

²³ Buhârî, a.g.e., Şehâdât, 28; Müslim, Ebu’l-Hüseyn b. Haccac, *Sahîh-u Müslim*, çağrı yay., İstanbul, 1981, İman, 107; Tirmizî, a.g.e., İman, 14.

Dolayısıyla, önce insan olabilmek için yalancı olmamak, sözünden dönmemek, kendisine havale edilen işi, eşyayı veya sorumluluğu istismar etmemek şartı konmaktadır. Şahsiyetinde bu temel üç düsturdan mahrum olanın yapabileceği her güzel işin ardında gösteriş, kibir ve haksızlık şüphesi vardır. İşte bu yüzden, toplumun ahlâkî terakkîsi ancak ve öncelikle bu üç hasleti fert fert her insanın benliğine nakşetme zaruretine bağlıdır. Eğer böyle olmasaydı; Yüce Allah, emaneti, insanlığın rezilliği veya azizliği noktasında bir mihenk kılmaz ve bizi onunla sınamazdı. Bilgisizce ele aldığımız her meselede yanlışa düşerek haksızlık yapabileceğimize işaret etmezdi. Ve emaneti, doğruluk ve takvadan sonra ya'd ederek adeta "Eğer sorumluluk sahibi ve doğru iseniz emanet ehli de olabilirsiniz" dercesine şöyle buyurmazdı:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve hep doğru söz söyleyin ki Allah da işlerinizi ve hâllerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, pek büyük bir mutluluk ve başarıya ulaşmış olur"²⁴.

"Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar. Zira sorumluluğundan korktular. Ama insan yüklendi! Ve o, yüklendiği emanetin hakkını gözetmediğinde cidden çok haksızlık ve barbarlık yapmaktadır"²⁵.

Halbuki sorumluluğunu idrak eden insanın yalan yanlış davranması söz konusu olamaz. Varlık âleminin dengede kalabilmesi ancak, emanet edilen değer ile emaneti üstlenen şahsiyet arasındaki denklikle mümkün olabilir. İnsana Allah'a muhatap olmanın; ana-babaya çocuğun; çocuğa ana-babanın; kocaya karının; karıya kocanın; âmire memurun; memura âmirin ve kişiye nefsinin emanet edilmesi gibi.

İşte bu ciddî sorumluluğun da mücessem ve mükemmel örneği idi İslâm Peygamberi Hz.Muhammed!

Daha henüz Peygamber değilken, Kâbe'nin tamiri sırasında ortaya çıkan anlaşmazlığın çözümünde hakem tayin edilmesi²⁶, Peygamber olduktan sonra bile, davetini kabul etmemekle birlikte, kıymetli eşyalarını O'na emanet etmeleri²⁷, O'nun da Mekke'den Medine'ye hicret ederken

²⁴ Ahzap, 33/70-71.

²⁵ Ahzap, 33/72.

²⁶ İbn Hişâm, a.g.e., 1/204-211.

²⁷ İbn Hişâm, a.g.e., 2/485.

yanındaki emanetleri Hz. Ali vasıtasıyla sahiplerine ulaştırması²⁸ ve hatta evinde yediği bir tek hurma için; “Acaba, bu hurma evde sadaka olarak bulunan hurmalardan mıydı?” endişesiyle geceyi uykusuz geçirmesi²⁹ gibi rivayetler bu örneklerden sadece bir kaçıdır.

Üstün şahsiyet, erdemli insan ya da daha hususî anlamda müttakî mü'min dediğimiz modele ulaşmak için bahsi geçen üç hasleti esas almak yeterlidir. Çünkü kendi varlığından başlayarak zerreden küreye etrafındaki bütün varlıklara ve nihayet herşeyin sahibine kadar duyulan emanete hiyanet etmeme hissi herhalde insanı her türlü kötülükten ve yanlıştan koruyacaktır. Ve insan, içinde bulunduğu mevkiin hakkını ve gereğini yerine getirecektir. Hz. Peygamberin, hangi konumda ise ona uygun davranmayı bir hayat felsefesi olarak benimsemesi, bize de O'nun gibi düşünebilmenin, O'nun gibi yaşayabilmenin mümkün olduğu konusunda cesaret vermektedir.

Michael H. Hart; “Hz.Muhammed, Hz.İsa'nın aksine aynı zamanda dünyevî yönü olan birisidir. O, bir koca, bir baba, ticaretle uğraşan bir tüccar, koyun güden bir çoban, muharebe eden bir savaşçı, savaşlarda yaralanan, hasta olan...ve neticede ölen bir özelliğe sahip³⁰ şeklindeki değerlendirmesi de O'nun hayatın içinde yani tamamıyla hayata geçirilebilecek bir örnek hayat içinde olduğunun diğer bir delilidir.

Bize zannettiğimizden daha fazla benzeyen ve yakın olan bir insandır Hz.Muhammed! Kendisini; âlemlere rahmet olmasına rağmen hiç kimseden üstün görmemiş, “Anam-babam sana feda olsun Yâ Rasulallah!” diyecek kadar ferağatlesevenleri karşısında bile tevazuundan bir şey kaybetmemiş, kendisini aşırı övenleri de:

“Hristiyanların İsa hakkında ‘Allah’ın oğlu’, dedikleri gibi beni övgüde aşırı gitmeyin. Ben ancak Allah’ın kuluyum. Siz de benim hakkımda ‘Allah’ın kulu ve Rasülü’, deyin³¹, diyerek engellemiştir.

Yine birgün yanına, kendisiyle konuşmak isteyen bir adam gelmişti. Fakat korkusundan titriyordu. Bunu gören efendimiz: “Arkadaş titreme! Ben kral değilim. Ben güneşte kurutulmuş tuzlu et yiyen bir kadının oğluyum!”³² diyerek onu rahatlatmıştı.

²⁸ İbn Hişâm, a.g.e., 2/493.

²⁹ İbn Kesîr, *Şemâilü'r-Rasûl*, Beyrut, ts. s.108.

³⁰ Michael, H.Hart, *el-Hâlidûne Mie A'zamuhum Muhammed*, Arapçaya çev. Enis Mansur, ez-Zehra li'l-A'lam el-Arabî, Kahire, 1986, s.17-18.

³¹ Tirmizî, *Şemâil*, s.55.

³² İbn Mâce, *Sünen-i İbn Mâce*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981, Et'ime, 30.

İki cihan peygamberi olmasına rağmen şahsî işlerini başkasına yaptırmamıştır. Bir rivayette Hz. Aişe'ye "Rasulullah evde ne yapardı?" diye sormuşlar, o da; "Herkes evde ne yaparsa o da onu yapardı. Elbisesini yamar, ayakkabısını tamir eder, koyunlarını sağlar, kendi işini kendi yapardı"³³ cevabını vermişti.

O'nun hem dînî hem de dünyevî işlerde kolaylığı tercih etmesi, bize, O'nun gibi olmayı kolaylaştırmakta ve bu konuda da Kur'ân'a paralel olduğunu göstermektedir.

Kur'an'da; "Allah sizin için kolaylık diler; güçlük istemez!"³⁴ buyurulmaktadır. Demek ki, din ve dünya işlerinde zorlamak değil kolaylaştırmak esastır. Bu esasa uygun olarak Hz. Muhammed'in insanlığa; "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz"³⁵ mesajını sunmakta ve kolaylık göstermeyi teşvik ederek;

"Allah kime müslümanların işlerinden birşeyler tevdi eder, o da onların ihtiyaçlarını, isteklerini, darlıklarını giderirse Allah da onun ihtiyaç, istek ve darlıklarını giderir"³⁶ buyurmaktadır.

Hz. Aişe O'nun bu yönünden bahsederken; "Allah Rasülü, iki durumdan birini seçmek gerektiğinde, eğer kötü değilse mutlaka kolay olanını seçerdi. İnsanların işlerini zorlaştırmazdı. Bir de Allah Rasülü, kendisine yapılan kötülüklerden dolayı asla intikam peşinde olmamıştır. Fakat Allah'ın bir kanunu ihlâl edilince mutlaka bunun cezasını verirdi"³⁷ demiştir. Meselâ, hırsızlığı sebebiyle Mahzum soyundan bir kadını cezalandırmak isteyen Peygamberimize Kureyş'in ileri gelenleri kadının affedilmesi için Üsâme'yi aracı gönderirler. Rasulullah buna kızıp Üsâme'yi ayıplayarak ona:

-Allah'ın koyduğu cezalardan bir ceza hakkında aracı mı oluyorsun?" der ve insanlara hitaben şöyle bir açıklamada bulunur:

"Halka ne oluyor da Allah'ın koyduğu cezalardan bir cezanın kaldırılması için aracı oluyorlar! Sizden önceki milletler, güçsüz çaldığında cezalandırdıkları, soylu çaldığında da affettekleri için helak oldular. Allah'a

³³ İbn Hanbel, a.g.e., 6/241, 256,260.

³⁴ Bakara, 2/185.

³⁵ Buhârî, a.g.e., İlim, 11; Müslim, a.g.e., Cihad, 5.

³⁶ Tirmizî, a.g.e., Ahkam, 6; Ebû Dâvud, a.g.e., Harac, 13.

³⁷ Buhârî, a.g.e., Edeb, 80.

yemin olsun ki, Muhammed'in kızı Fâtıma çalsaydı, elbette onun da elini keserdim!"³⁸.

Adaletli olmayı zorlaştıran, suçluya karşı duyulan sevgi veya nefrettir. Halbuki sevginin de nefretin de toplum huzuru söz konusu olduğunda adalete engel olmaması gerekir. İşte böyle bir durumda hislerin değil doğrunun ve haklının yanında karar verebilmektir adaletli olmak. Hz.Muhammed, en çok sevdiği insanın bile suçlu olduğunda cezalandırılacağını söylediğinde insanlar gereken mesajı almışlardır.

Bir âyette de nefretin adalete engel olmaması gerektiği vurgulanmakta ve: "Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adalette şahitlik eden kimselerden olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu takvaya daha yakındır. Allah'a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilendir"³⁹ buyurulmaktadır.

O, insanlar arasında ayırımı gitmemiş, böyle bir tutum içinde bulunanlara da bunun yanlış olduğunu öğretmiştir.

"Biliniz ki, hiçbir Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayan hiçbir kimsenin de bir Arab'a, hiçbir beyazın siyaha, hiçbir siyahın da beyaza asla üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir"⁴⁰.

Yetki ve sorumluluğa da işaret eden Hz.Peygamber, herkesi üzerine düşeni yerine getirmesi hususunda ciddi bir şekilde uyarmıştır: "Allah bir kimseyi başkaları üzerine çoban yapmış, o da idaresi altındakilere hile yapmış olarak ölürse Allah ona cennetini haram kılar"⁴¹.

Kolaylaştırmakla beraber gerektiğinde affedici olmaya da dikkati çeken Hz.Rasulullah, bunun da örneklerini yaşayışıyla, sözleriyle ve Kur'ân âyetleriyle açıklamış, Yüce Allah'ın emir ve tavsiyeleri ışığında kendisiyle beraber başkalarının hayatını da güzelleştirip düzene koymayı amaçlamıştır.

Kur'ân'ın ifadeleriyle O'nun uygulamaları arasındaki tıpatıp aynılığı gösterebilmemiz için önce konuyla ilgili birkaç âyeti sonra da O'nun adeta bu âyetlerin yorumu sayılabilecek davranış ve sözlerini sunalım:

³⁸ Müslim, a.g.e, Hudud, 8; Ebû Dâvud, a.g.e., Hudud, 4; İbn Mâce, a.g.e., Hudud, 6.

³⁹ Mâide, 5/8.

⁴⁰ İbn Hanbel, a.g.e., 5/411.

⁴¹ Buhârî, a.g.e., Ahkam, 8; Müslim, İmâre, 21.

“Bağışlasınlar, ferâğat göstereyinler, Allah’ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir”⁴².

“Onlar öfkelenedikleri zaman bile affederler”⁴³.

“Herkim sabreder ve bağışlarsa, bilsin ki bu tutum davranışların en soylusu, en olumlusudur”⁴⁴.

“Güzel bir söz ve bağışlama, arkasından eziyet gelen sadakadan daha hayırlıdır”⁴⁵.

“Af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillikten uzak dur”⁴⁶.

“Rabbimizin bağışına, takva sahipleri için hazırlanmış olduğu, genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun! O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah rızası için mal harcarlar; öfkelerini yenerler. Allah da (böyle) güzel davranışlarda bulunanları sever”⁴⁷.

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü iyilikle karşıla. O zaman göreceksin ki, seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse candan dost olacaktır”⁴⁸.

Hız.Muhammed’in, amcası Hamza’yı şehid edip ciğerini söken Vahşi⁴⁹’yi bağışlamasının O’nun bağışlayıcılığına en çarpıcı örneğini oluşturduğu kanaatindeyim. Ayrıca halasını oğlu Abdullah b. Cahş⁵⁰’ın doğranarak öldürülmesi⁵⁰, Uhud’da başının yarılıp dişlerini kırılması durumunda bile affedici olmuştur⁵¹.

Şefkat ve merhameti, haklı olduğu zamanlarda bile insanları cezalandırmayıp bağışlayıcı olmasına sebep olmuştur. Nitekim O’nun ümmetine olan düşkünlüğü Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde ifadesi

⁴² Nûr, 24/22.

⁴³ Şûrâ, 42/37.

⁴⁴ Şûrâ, 42/43.

⁴⁵ Bakara, 2/263.

⁴⁶ A’râf, 7/199.

⁴⁷ Al-i İmran, 3/133-134.

⁴⁸ Fussilet, 41/34.

⁴⁹ Buhârî, a.g.e., Meğâzî, 23.

⁵⁰ İbn Hişâm, a.g.e., 3/103.

⁵¹ Müslim, a.g.e., Cihad, 100.

bulmaktadır:“İçinizden size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli bir peygamber gelmiştir”⁵².

Hız.Aişe Rasulullahın, ne kadın ne hizmetçi hiç kimseyi dövmediğini, Allah yolunda olmaksızın hiçbir şeye eliyle vurmadığını söylemiştir⁵³.

Kadınların hoş gitmeyen davranışlarında müsamahalı davranmayı, bu sebeple kadınları dövmemeyi, onlara hakaret etmemeyi emretmiştir⁵⁴. Hatta kadınları dövenleri kınayarak şöyle buyurmuştur:

“Kadınlarımızı nasıl köle veya hayvan döver gibi dövüyor, sonra da akşam olunca utanmadan aynı yatağı paylaşıyorsunuz!”⁵⁵.

Üstelik O, sadece yakınların değil düşmanların dahi affedilebileceğini söyleyerek insanları yumuşak huylu ve affedici olmaya çağırılmış;“Her kim düşmanına gücü yettiği halde, kızgınlığını yenerek onu affederse, kıyamet günü Allah onu bütün mahlukatın huzurunda çağırır ve onu istediği hurileri seçme konusunda serbest bırakır”⁵⁶, deştir. Kendisi de Allah tarafından bu güzel huyu sebebiyle takdir edilmiştir: “O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi”⁵⁷.

İnsânî sorumluluklardan önemli olan bir diğeri de; kişinin ana-babasına veya kendisini yetiştirmede emeği olanlara karşı iyi davranmasıdır. Hz.Muhammed’in ana-babası hayatta olmadığı için O, kendisine bir süre analık edenlere de aynı mevkii vermiş ve güzel muamele etmiştir.

Mesela, doğduğunda kendisini bir hafta emzirmiş olan Süveybe hanıma her zaman yiyecek, giyecek yollamış, hatırını sormuş ve ölünceye kadar onunla ilgilenmiş, hatta öldükten sonra da bir yakını olup olmadığını araştırmıştır⁵⁸.

⁵² Tevbe, 9/128.

⁵³ Dârimî, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981, 2/71.

⁵⁴ Ebû Dâvud, a.g.e.,Nikah, 41.

⁵⁵ İbn Sa’d, *Tabakâtü’l-Kübrâ*, Dâru Sâdır, Beyrut, ts., 8/205.

⁵⁶ Tirmizî, a.g.e., Birr, 74; İbn Mâce, a.g.e., Zühd, 18; İbn Hanbel, 3/43.

⁵⁷ Al-i İmran, 3/159.

⁵⁸ İbn Sa’d, a.g.e.,1/109.

Süt annesi Halime yanına geldiğinde çok sevinmiş, onu sırtındaki ridasını yere sererek üzerine oturtmuş ve ona “anneciğim” diye hitap etmiştir. Ayrıca devesine yiyecek yükleyip, kırk koyun vererek uğurlamıştır⁵⁹.

Böylece; “Ana babana iyilik et; güzel davran. İkisinden biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırlarsa onlara “üf” bile deme; onları azarlayıp incitme, ikisine de güzel sözler söyle”⁶⁰ ve “Senden yardım bekleyen çevrendeki yoksullara el uzatacak güçte değilsen, hiç olmazsa gönül okşayıcı, rahatlatıcı bir söz söyle”⁶¹ âyetlerini en güzel şekilde tefsir etmiştir.

Aynı şekilde, kişinin, emanet olarak alıp sorumluluğunu üstlendiği eşine ve kendi nefesine karşı nasıl davranması gerektiğini öğretmiş, öğretmekle kalmayıp yanlış uygulamaları bizzat müdahale ederek düzeltme yoluna gitmiştir:

Ashaptan Osman b. Maz’un’un karısı Havle b. Hakîm giyim kuşamına dikkat eden bir hanımdı. Birgün Peygamber Efendimiz onu Hz.Aişe’nin yanında dağınık bir kıyafette görünce, “Havle’ye ne olmuş, Aişe?” diye sordu. Hz.Aişe de Osman b. Maz’un’un gece-gündüz ibadetle meşgul olduğunu, Havle’yi büsbütün ihmal ettiğini, onun da kendine bakmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz.Peygamber Osman’ı çağıtıp: “Sen benim sünnetime uymuyor musun?” diye sordu. Osman b. Maz’un telaşla: Olur mu öyle şey ya Rasulallah! Ben senin sünnetini yaşamaya çalışıyorum, deyince Hz.Peygamber şunları söyledi:

“Ben hem uyur, hem namaz kılar, hem oruç tutarım. Bazan tutmadığım olur. Kadınlarla da evlenirim. Allah’tan kork Osman! Senin üzerinde ailenin, misafirlerinin ve nefsinin hakları vardır. Bazan oruç tut, bazan tutma! Bazan namaz kıl, bazan yat uyu! İslâm’da ruhbanlık yoktur”⁶².

Hz. Muhammed, hayatının her döneminde biyolojik ve stratejik zayıflıkları sebebiyle kadınlara, kölelere, esirlere, çocuklara ve hayvanlara karşı daima merhametli davranmıştır. Onların eğitilmesi veya cezalandırılması söz konusu olduğu zamanlar bile bu tutumunu değiştirmemiştir.

O, gerek dini vecibeleri yerine getirirken gerekse dünyevi bir fedakarlık söz konusu olduğunda insanın çevresindeki zayıf durumda olan kimselere olduğu kadar kendi nefesine de haksızlık etmemesini emretmiştir.

⁵⁹ İbn Sa’d, a.g.e., 1/113.

⁶⁰ İsrâ, 17/23.

⁶¹ İsrâ, 17/28.

⁶² İbn Hanbel, a.g.e., 6/226.

Yine birgün Hz. Peygamber, iki oğlu koluna girmiş yürüyen bir ihtiyar görünce onlara: “Nedir bunun hali?” diye sormuş, etraftan da “Kâbeye yaya olarak gideceğini adadı”, cevabını almıştı. Bunun üzerine: “Bu adamın kendisine işkence etmesine Allah’ın ihtiyacı yoktur! buyurmuş ve adama bir bineğe binmesini emretmişti⁶³.

Ve sabır! Sabrın her güzel ve iyi iş için şart olduğu muhakkak. O güzel insan son derece sabırlıydı. Rabbinden gelene de, kullardan zuhur edene de. Çünkü Allah;

“...O halde sabret, akibet muhakkak müttakilerindir”⁶⁴, “Ve sabret! Çünkü Allah iyilik yapanların mükâfatını zâyi etmez”⁶⁵ buyurarak sabretmesini emrediyor, mükâfat va’d ediyordu. Sabretmenin örneklerini vermiştir hayatı boyunca, yetimliğinden dolayı isyan etmemiş, yoksulluk çektiğinde şikâyet etmemiş, hakarete uğradığında davasından vazgeçmemiştir. Sabretmiş, sabrı tarif etmiş, sabrı tavsiye etmiştir:

“Sabır ilk sadmede gösterilen olgunluktur!”⁶⁶.

“Mü’minin hâli gerçekten gıpta edilecek bir hâldir! Onun bütün işleri hayırdır. Bu durum yalnız mü’mine hasdır. Çünkü şayet onun başına bir iyilik gelirse şükreder ve bu onun için hayırlı olur. Şayet bir kötülük gelirse bu sefer de sabreder ki bu da onun için hayırlı olur”⁶⁷.

Ancak O; oğlu İbrahim’i kaybetmenin kederiyle gözleri nemlendiğinde bizden herhangi bir baba gibi doğal davranmıştır. Bu doğallığı ile bize evlat acısının insan ruhuna tesir eden dayanılmaz bir duygu olduğunu, böyle bir anda erkeklerin de ağlayabileceğini öğretmekle kalmamış, aynı zamanda boyun eğmenin ve inançlı bir insana yakışmayan taşkın hareketlerden uzak olmanın gerekliliğini de lisan-ı hâl ile anlatmıştır. Ebedî olanın yanında fânî olana lüzumundan fazla bağlanmamayı, uzun süren matemler ve haykırışlarla yaradana isyan etmenin yanlışlığını ifade etmiştir. Bu davranışlarıyla “Rabden gelen O’na dönecektir”⁶⁸ anlamındaki ilâhi kanuna olan teslimiyetini de gözler önüne sermiştir.

⁶³ M. Fuad Abdülbâkî, *el-Lü’lü’ü ve’l-Mercan*, Ter: İsmail Kaya-İ. Hakkı Uca, Konya, 1979, 2/195.

⁶⁴ Hûd, 11/49.

⁶⁵ Hûd, 11/115.

⁶⁶ Buhârî, a.g.e., Cenâiz, 43; Müslim, a.g.e., Zekat, 124.

⁶⁷ Müslim, Zühd, 64; İbn Hanbel, a.g.e., 5/64.

⁶⁸ Bakara, 2/157.

Kişide; iyi ve kötü ahlâkın simgeleri olan davranışlardan hangisinin hâle dönüşeceği, onun maddî ve mânevî değerlerine nasıl baktığına bağlıdır. Elindeki nimeti, üzerine titreyeceği ve birgün elbette iade edeceği bir emanet olarak mı görmektedir, yoksa düşmandan gasbedilmiş yağmalanacak bir ganimet olarak mı? Şahsiyeti yücelten veya alçaltan ahlâkî tutumların merkezinde bu bakış açısı vardır. Hz.Peygamberi, peygamber olsa da olmasa da yüce tabiatlı ve güzel ahlâklı yapan O'nun herşeye doğru bir bakışla bakmayı bilinçli hâle getirmesinde gizlidir.

Meşhur müsteşrik M.Watt;“Hz.Muhammed’in çağdaşları onda hiçbir ahlâkî kusur göremediler”⁶⁹ diyor. Çağlar sonra da görülememiştir. Görülemeyecektir de! Çünkü O, ahlâkı Kur’ân olan⁷⁰ ve Kur’an’da ahlâkı medhedilen⁷¹dir.

Sonuç olarak; kişi ne kadar sevildiğini bilemez ama ne kadar sevdiğini bilir. Bu bakımdan sevmek sevilmekten daha önemlidir. Eğer Peygamberin bizi ne kadar sevdiğini bilseydik O’nu hakkıyla sevip örnek almayı kusursuz yerine getirebilirdik. İnsanlar arasındaki farklı özellikler, eğer üstün nitelikler taşıyorsa hayranlığa ve tutkuya sebep olur. Ama insanların birbirleriyle anlaşabilmesi ortak noktalarının çokluğu ile doğru orantılıdır. Buradan hareketle Peygamberin insan olarak bizden biri olması O’nu anlamamızı, bizden üstün olması da O’nu sevmemizi kolaylaştırmaktadır. Tebliğimin hemen her yerinde ısrarla “O bizden biri” deyişim asla O’nun kıymetini hafifletmeye değil, bizim insânî kıymetimizi O’nunkine yaklaştırma gayretindedir.

Ayrıca Hz.Muhammed’i sevmek ve örnek almak yanında, O’nun bizi hangi şartlarda seveceği üzerinde de samimi bir şekilde durup düşünmek, aynayı bir kere de kendimize çevirerek o mükemmel şahsiyete ne kadar benzeyebildiğimize korkusuzca bakabilmek gerekir.

Bir yetimin başını okşarken onun kimsesizliğini ne derece azaltabildiğimize, nefsin menfaati ile kamu menfaati çakıştığında veya yakınlarımızdan birinin cezalandırılması gerektiğinde tercihimizi ne kadar haktan yana verebildiğimize cevabımız O’nun cevabına mutabık olmalıdır.

Söz gelimi sadece randevusuna sadık olmanın, bırakın geçici dünya çıkarındaki kârını, O’na benzemek açısından ne kadar mühim olduğunu bilerek uygulamaktır O’nu gerçekten örnek almak!

⁶⁹ M.Watt, *Hz.Muhammed*, Ter. H. Örs, İstanbul, 1963, s. 246.

⁷⁰ Müslim, a.g.e., *Salâtü'l-Müsâfirin*, 139.

⁷¹ Kalem, 68/4.

Bir de şöyle düşünelim; O bizimleydi, biz ne kadar O'nunlayız. Bazan müşfik bir baba, bazan feylesof bir mürebbî, bazan otoriter bir başkan, bazan âdil bir eş olarak gördük O'nu. Ya biz, içinde yaşadığımız çağda, O'ndan zaman ve zemin açısından bu kadar uzakken gerektiğinde O'na Fâtıma'sı gibi kızı, Ali'si gibi evlâdı, Zeyd'i gibi hizmetkârı, Ebû Bekr'i gibi dostu, Hatice'si gibi kader arkadaşı olabiliyor muyuz?

Ya da, şayet O bizim yerimizde olsaydı günümüz şartlarında Kur'ânî öğretiyeye uygun şekilde nasıl yaşardı! Veya acaba O'nun yanında yer almış olsaydık çevresindeki insanlardan hangisi gibi olurduk?

İnananların zihninde yeniden var olması gereken bu otokritik sayesinde O'nu anlamanın ve sünnetine uymanın güncelleşmesi konusunda önemli bir adım atılacağı kanaatindeyim.

Kaynaklar

Kur'ân-ı Kerîm.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

Ebû Dâvud, es-Sicistânî, *Sünen-i Ebî Dâvud*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

Dârimi, *Sünen*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *Bidâyetü'l-Hidâye*, Mısır, 1306.

Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, Çev. Sait Mutlu, Salih Tuğ, İrfan Yay., İstanbul, 1969.

İbn Hişam, Cemâleddin Abdülmelik b. Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Neşr. Mustafa es-Seka, Mısır, ts.

İbn Kesîr, *Şemâilü'r-Rasûl*, Beyrut, ts.

İbn Mâce, *Sünen-i İbn Mâce*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, Dâru Sadr, Beyrut, ts.

Köksal, M Asım, *Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, Şâmil Yay., İstanbul, ts.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

Michael H.Hart, *el-Hâlidûne Mie A'zamuhum Muhammed*, Arapçadan ter. Enis Mansur, ez-Zehra lil'l-A'lam el-Arabî, Kahire, 1986.

- Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Lü'lü'ü ve'l-Mercan*, Ter: İsmail Kaya-İ. Hakkı Uca, Konya, 1979, 2/195.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. Haccac, *Sahîh-u Müslim*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *Sünenü'n-Nesâî*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.
- Suyûtî, Celaledin Abdurrahman, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Dâr-u İbn Zeydün, Beyrut, ts.
- Taberî, İbn Cerîr, *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mülûk*, Dâru'l-Maârif, Kahire, ts.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.
- , *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*, Hımıs, 1968.
- Vâhidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed en-Nisâbü'rî, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Dâru'l-İslah, Suud, 1991.
- Watt, Montgomery, *Hz. Muhammed*, Çev. H. Örs, İstanbul, 1963.